

Σημειώσεις εντός κι εκτός σκηνής

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Πρόκειταιγιαημερολογιακές καταγραφές ενταγμένες στη γραμματεία παλαιότερων αντίστοιχων καταθέσεων σημαντικών ανθρώπων του θεάτρου μας (Μυράτ, Μινωτής, Ροντήρης κ.ά.) και όπως κι εκείνες αποπνέουν την αίσθηση ανάγκης που αναπτύσσεται κάποτε σε έναν καλλιτέχνη να μιλήσει για την εποχή του θεάτρου του και εκ μέρους της. Είναι με άλλα λόγια

γραμμές» σε ζωντανούς συνοδοιπόρους του βίου, φίλους και δασκάλους που κατοίκησαν κάποτε και κατοικούν ακόμη τον δημιουργό.

Οι «Τρεις εποχές» αναφέρονται λοιπόν στα τρία στάδια προσωπικής ανέλιξης του σκηνοθέτη. Το πρώτο αφορά την παιδική ηλικία του και κουβαλά μνήμες από τα Εξάρχεια του 1960 και του 1970, θύμισες συγγενικών προσώπων, στιγμές μιας παιδικότητας που όπως περνά στην εφη-

ΣΤΑΘΗΣ ΛΙΒΑΘΙΝΟΣ

Τρεις εποχές Αυτοβιογραφικές σημειώσεις ενός σκηνοθέτη του θεάτρου

Σελ. 542 ΠΑΤΑΚΗΣ, 2023

βία αποκτά για κέντρο την παρουσία της μητέρας ή τον μεγάλο πρόγονο, θείο του σκηνοθέτη από τη μεριά της μητέρας του, Μάνο Κατράκη. Ένα ακόμη σημείο αναφοράς: η φοίτησή του στη Σχολή του Πέλου Κατσέλη και τα εφόδια που έλαβε από αυτήν. Η Δεύτερη Εποχή ανοίγει με τη μετάβαση του σκηνοθέτη στη Μόσχα. Η ζωή του Λιβαθινού στη Ρωσία κεντρώνεται γύρω από τις σπουδές του στο Ινστιτούτο της, κοντά στους μεγάλους δασκάλους του ρωσικού θεάτρου. Αληθινά υπάρχουν σπουδές που δρουν καθοριστικά στη φυσιογνωμία του ανθρώπου. Ειδικά όταν, όπως εδώ, κρύβουν μια τελετουργία ενηλικίωσης, στην οποία ο δημιουργός οφείλει να αποδείξει ότι διαθέτει τα εφόδια, τις αρετές, το πείσμα, την αντοχή, την τόλμη και τρέλα, ώστε όχι μόνο να σπουδάσει θέατρο αλλά και να το γνωρίσει βαθιά.

Ματαιοδοξία, λέει κάπου ο ίδιος, μοιάζει να κινεί κάθε ανάλογη προσπάθεια – μα και τι άλλο; Όμως ανήκει στον συγγραφέα το βήμα εκείνο που θα μεταβάλει την προσπάθειά του σε «αναφορά». Είναι μια αναγωγή του ενδεικτικού σε παράδειγμα παρόμοια με ό,τι επιχειρεί ο σκηνοθέτης στο θέατρο: θέλει να διακρίνει το βαρύ πίσω από τα πιερόνενα, να στερήσει τον άξονα της μνήμης που αξιώνει τα θραύσματα, να μετατρέψει μισοιδωμένα πρόσωπα ή

βία αποκτά για κέντρο την παρουσία της μητέρας ή τον μεγάλο πρόγονο, θείο του σκηνοθέτη από τη μεριά της μητέρας του, Μάνο Κατράκη. Ένα ακόμη σημείο αναφοράς: η φοίτησή του στη Σχολή του Πέλου Κατσέλη και τα εφόδια που έλαβε από αυτήν. Η Δεύτερη Εποχή ανοίγει με τη μετάβαση του σκηνοθέτη στη Μόσχα. Η ζωή του Λιβαθινού στη Ρωσία κεντρώνεται γύρω από τις σπουδές του στο Ινστιτούτο της, κοντά στους μεγάλους δασκάλους του ρωσικού θεάτρου. Αληθινά υπάρχουν σπουδές που δρουν καθοριστικά στη φυσιογνωμία του ανθρώπου. Ειδικά όταν, όπως εδώ, κρύβουν μια τελετουργία ενηλικίωσης, στην οποία ο δημιουργός οφείλει να αποδείξει ότι διαθέτει τα εφόδια, τις αρετές, το πείσμα, την αντοχή, την τόλμη και τρέλα, ώστε όχι μόνο να σπουδάσει θέατρο αλλά και να το γνωρίσει βαθιά.

Η Τρίτη Εποχή αφορά την επιστροφή στην Ελλάδα και ό,τι ακολουθεί. Τώρα, κείμενα με στιγμές της ζωής και του έργου αναμειγνύονται με κείμενα για τη φύση του θεάτρου, την ευθύνη του καλλιτέχνη, τον ρόλο του, κείμενα για συγγραφείς και έργα με τα οποία συναντήθηκε, κείμενα για όλα σχεδόν τα επιμέρους στοιχεία της παράστασης, από την ακρόαση των ηθοποιών μέχρι την ηθική του ερμηνευτή σαν

όργανο θεάτρου και μέχρι το κοινό και τις απαιτήσεις του. Το βιβλίο φτάνει ως τις μέρες μας συμπεριλαμβάνοντας τη μεγάλη προσφορά της Πειραματικής Σκηνης του Εθνικού και, βέβαια, τη συμβολή του σκηνοθέτη στην αναδιαμόρφωσή του προγράμματος του Εθνικού και της Σχολής του, με την ίδρυση του Τμήματος Σκηνοθεσίας.

Τολμώ να πω πως στο βιβλίο συγκλίνουν δύο πνεύματα. Το ένα διαθέτει εμφανείς λογοτεχνικές αρετές: πυκνότητα στην έκφραση, μεστό και πνευματώδες ύφος, αμεσότητα και ειλικρίνεια στις αναφορές – το βιβλίο διαβάζεται απνευστί και συνοδεύει για καιρό τον αναγνώστη του ως κρίσιμους στοχασμούς για το θέατρο εν γένει – οι τοποθετήσεις του Λιβαθινού σε κείμενα της κλασικής δραματουργίας και στο έργο ξένων και Ελλήνων συναδέλφων του πρέπει να εκτιμηθούν δεόντως και επειγόντως από τη θεατρολογική κοινότητα.

Το περίεργο για τα αντίστοιχα ελληνικά ειωθότα είναι πως πρόκειται για έναν καθόλου ενεργό δημιουργό που προφανώς θα εξελιχθεί περαιτέρω. Γιατί τότε προβαίνει σε αυτή την κατάθεση σήμερα; Πιστεύω γιατί το βιβλίο του δεν λειτουργεί σαν το «ιδού ο άνθρωπος!» αλλά σαν το «ιδού το θέατρό του»... Με τις Εποχές του ο Λιβαθινός εμπλουτίζει τα γράμματά μας με την κατάθεση εκείνου του θεατρωνθρώπου που συνεχίζει να πιστεύει ότι για το καθα-

Τολμώ να πω πως στο βιβλίο συγκλίνουν δύο πνεύματα. Το ένα διαθέτει εμφανείς λογοτεχνικές αρετές: πυκνότητα στην έκφραση, μεστό και πνευματώδες ύφος, αμεσότητα και ειλικρίνεια στις αναφορές – το βιβλίο διαβάζεται απνευστί και συνοδεύει για καιρό τον αναγνώστη του σαν κείμενο και σαν «παράσταση». Το δεύτερο πνεύμα αποκαλύπτει τις βαθιές γνώσεις του συγγραφέα και περιλαμβάνει μερικούς κρίσιμους στοχασμούς για το θέατρο εν γένει

ρόνερο οφείλουν να μιλούν εκείνοι που τα ξίδεψαν στην πηγή του – κι όσοι πότισαν με αυτή τα μέσα τους.